

Hoe kan een professionele docent een spagaat voorkomen?

Docent als kenniswerker

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIGROK

Wil de Nederlandse agrosector in de voorhoede blijven, dan moet kennis beter worden benut. Docenten in het beroepsonderwijs kun je zien als kennisleverancier voor het bedrijfsleven. Maar kunnen zij die rol spelen en waar halen ze de kennis vandaan?

Najaar 2004; vertegenwoordigers van accountantskantoren, onderzoekers van het LEI en docenten uit het groene onderwijs komen bij elkaar. Nog een beetje onwennig, maar vol enthousiasme. Ze zitten in een workshop voor de aanzet tot een kenniskring bedrijfsadministratie. Er worden verwachtingen uitgesproken; een betere kennisuitwisseling binnen groen onderwijs en van onderzoek en bedrijfsleven met dat onderwijs. En er worden plannen gemaakt.

De afgelopen jaren zijn heel wat rapporten verschenen waarin het belang

van kennis voor onze moderne samenleving wordt onderstreept. Er wordt dan gesproken over de kenniseconomie. De teneur is in veel gevallen dat de aanwezige kennis onvoldoende wordt benut door bedrijven, organisaties en overheden. En omgekeerd, dat bedrijven op zoek zijn naar kennis op gebieden waarop onderzoeksinstellingen niet actief zijn. De aansluiting is niet optimaal.

Kennisuitwisseling

Zo ongeveer iedereen in het beroepsonderwijs beseft wel dat een goede

◀ *Scholen halen de praktijk binnen hun leeromgevingen, waardoor leerlingen beter gemotiveerd worden voor een beroep en beter worden toegerust*

relatie met het bedrijfsleven voorwaarde is voor adequaat onderwijs. Leerlingen en studenten lopen stage, docenten ontwikkelen casestudies, er komen gastsprekers en groepen leerlingen werken aan projecten uit de bedrijfspraktijk. Het toetsen van kennis en vaardigheden vindt ook steeds meer plaats in handelingssituaties die overeenkomen met wat de arbeidsmarkt vraagt. Samenwerking met bedrijven is dan een vereiste. Scholen halen zo de praktijk binnen hun leeromgevingen, waardoor leerlingen beter gemotiveerd worden voor een beroep en beter worden toegerust voor de eisen van de arbeidsmarkt. Met een goede relatie onderwijs bedrijfsleven komt actuele kennis in de leersituatie beschikbaar. En andersom kan er via leerlingen, studenten en docenten een kennisstroom naar het bedrijfsleven plaatsvinden. Deze kennisuitwisseling over en weer,

economie. Het ministerie van EZ stimuleert de samenwerking met kennisvouchers voor innovatieve bedrijven die daarmee kennis kunnen inkopen; bijvoorbeeld bij onderwijsinstellingen.

Nabijheidsfactor

Onderwijsinstellingen hebben in de kenniseconomie de taak om jonge mensen op te leiden en toe te rusten voor een leven lang leren met het oog op de persoonlijke ontplooiing, burgerschap en de arbeidsmarkt. Daarnaast wordt het beroepsonderwijs ook steeds meer gezien als een bron van kennis waaruit met name het mkb zou kunnen putten voor ontwikkeling, verbetering en vernieuwing van producten en processen. Het beleid van veel mbo- en hbo-scholen is er ook steeds meer op gericht om die maatschappelijke dubbelfunctie uit te dragen en waar te maken.

De docent is een kenniswerker die zich op twee sporen bevindt. Dicht bij de leerling en dicht bij de ondernemer.

'kenniscirculatie' genoemd, vraagt om een interactieve opstelling van alle betrokkenen, van docenten, ondernemers en leerlingen. Onderwijsorganisaties als de BVE Raad, Colo en de HBO Raad zijn al een aantal jaren bezig om het belang van de wederzijdse kennisuitwisseling tussen bedrijf en onderwijs te benadrukken. Ook het Innovatieplatform, de SER en de Onderwijsraad wijzen op de noodzaak van kenniscirculatie voor onze kennis-

Scholen zoeken de nabijheid van bedrijven op in regionale verbanden of via branches. Werkgeversverenigingen en organisaties als Syntens doen hun best om bedrijven te bewegen tot contacten met het beroepsonderwijs en met andere kennisinstellingen in de regio. Deze 'nabijheidsfactor' wordt door de werkgroep Dynamisering beroepsonderwijs (die zich vorig jaar in opdracht van het Innovatieplatform verdiepte in een betere aansluiting

Onderzoek kenniscirculatie docenten

Onderwijs en onderzoek zijn de pijlers van het kennisstelsel Voedsel en Groen. Het Onderzoeksprogramma Kenniscirculatie (DLO-programma 420) beoogt analyse van de relatie tussen deze pijlers en aanbevelingen doen voor verbetering. Het programma 420 maakt onderscheid tussen kennis die vanuit onderzoek op een 'lineaire' manier naar onderwijs kan stromen en kennis die onderwijs en onderzoek gezamenlijk creëren, op een 'circulaire' manier. Om good practices te vinden, volgen de onderzoekers een aantal voorbeelden van kennisuitwisseling tussen onderwijs en onderzoek. De rol van de docent in de kenniscirculatie en de manier waarop de docent aan (onderzoeks)kennis komt, is een deelonderzoek in programma 420. De onderzoekers willen graag de ervaringen en inzichten van docenten achterhalen met de kennisbronnen die zij gebruiken. In mei en juni worden docenten uit het beroepsonderwijs benaderd met een korte digitale enquête met vragen over welke kennis gebruikt wordt, waar die kennis vandaan komt en hoe die kennis in het onderwijs wordt toegepast. De resultaten van dit onderzoek worden samengevat in een brochure met aanbevelingen voor het groene onderwijs over de benutting van kennisbronnen. Voor meer informatie: via de auteurs van dit artikel of via kennisonline.wur.nl.

van het beroepsonderwijs op de kenniseconomie) uitgewerkt als een essentiële voorwaarde voor het slagen van kenniscirculatie tussen onderwijs en bedrijfsleven. Ook in het groene beroepsonderwijs onderkennen de meeste scholen de waarde van 'nabije' samenwerking in de branche. De werkgroep Dynamisering beroepsonderwijs zegt: "In de vernieuwing van het beroepsonderwijs en de verplechting met de beroepspraktijk speelt de docent de hoofdrol. Dit vergt een ander type docent. Meer coachen en begeleiden, minder lesgeven en veel beter weten wat er omgaat in de beroepspraktijk". In deze gedachtegang is de docent de chauffeur van het vehikel waarmee de kenniscirculatie tussen school en bedrijf wordt gerealiseerd. Van de →

docent wordt verwacht dat hij op twee sporen tegelijk actief is. Leersituaties creëren die representatief zijn voor de beroepspraktijk en waarin de leerling/student gemotiveerd wordt om kennis, vaardigheden en houding te (leren) ontwikkelen waaraan het bedrijfsleven behoefte heeft.

Een kennisbron zijn voor bedrijven uit het midden- en kleinbedrijf, die de innoverende ondernemer kan helpen bij het vinden en toepassen van kennis.

In een onderwijsinstelling is de docent steeds meer de begeleider van leerprocessen en hoeft hij niet meer de bron te zijn van feitenkennis. Immers, zo luidt de stelling, kennis is in ruime mate voorhanden en zonder hulp toegankelijk voor elke student. In een kennisinstelling daarentegen wordt de docent een volwaardige partner van de ondernemer en is begeleiding van leerprocessen op het niveau van de leerling niet meer voldoende. De docent wordt geacht goed te zijn ingevoerd in de nieuwste (technologische) kennis en in de manier waarop die

ten nauw betrokken zijn bij leerovereenkomsten, stageopdrachten en duale opleidingen. Vaak zijn het ook die docenten die gastsprekers aantrekken en die samen met studenten opdrachten voor bedrijven uitvoeren. Docenten die op zo'n manier hun functie waarmaken zouden wel wat meer steun kunnen gebruiken, vindt de werkgroep Dynamisering beroeps- onderwijs. Dergelijke 'verandervogels' zouden binnen docententeams als aanjagers van vernieuwing kunnen functioneren.

Daarvoor zijn dan wel extra middelen nodig, maar ook meer vrijheid voor het onderwijs om de nabijheid van het bedrijfsleven in het curriculum in te bouwen. In een tijd waarin de budgettaire ruimte van scholen gering is en waarin docenten hun handen vol hebben aan het dagelijkse werk, zullen alleen creatieve oplossingen een kans van slagen hebben. En veel scholen zijn daar naarstig naar op zoek. Op zeker twee terreinen behoren docenten hun kennis bij te houden. Het eigen vakgebied en de onderwijskunde. De verbinding van die twee is

op het opwaarderen van de productiefactor kennis. Voor het Ministerie van LNV is het van belang om zich ervan te verzekeren dat de samenwerking tussen onderzoek en onderwijs ten behoeve van het bedrijfsleven zo goed mogelijk verloopt. Voor de docent houdt dat in dat hij voor de nabijheid bij leerling en ondernemer, ook de nabijheid van het onderzoek nodig heeft voor het actualiseren van zijn kennis.

De ontwikkeling van de relatie tussen onderzoek en onderwijs is in zekere zin paradoxaal. Kennis, of beter gezegd informatie, wordt met de ict-ontwikkelingen steeds gemakkelijker toegankelijk. Maar dat wil nog niet zeggen dat de beschikbare informatie als kennis gebruikt kan worden door de docent. Immers lang niet alle kennis die een onderzoeker heeft, kan op een expliciete manier via rapporten en internetsites naar anderen doorstromen. En door verzelfstandiging zijn onderwijs en onderzoek uit elkaar gegroeid.

Voor de docent is de expliciete onderzoekskennis dichterbij gekomen, maar de impliciete kennis van een onderzoeker is moeilijker bereikbaar. Bereidheid om kennis te delen en te vermenigvuldigen in persoonlijke contacten is een noodzakelijke aanvulling op de beschikbaarheid van kennis via toepassing van ict. ☞

De verbinding van het eigen vakgebied en de onderwijskunde is de kernopgave voor de professionele leraar.

Hendrik Kupper (hendrik.kupper@wur.nl), Thomas Lans (thomas.lans@wur.nl), Arjen Wals (arjen.wals@wur.nl)

kennis door een ondernemer kan worden toegepast. De docent is een kenniswerker die zich op twee sporen bevindt. Dicht bij de leerling en dicht bij de ondernemer. Maar als de nabijheidswissel verkeerd staat, kan dat een pijnlijke spagaat opleveren.

Verbinding

Zijn er remedies tegen de pijn? Welzeker! Maar niet kant-en-klaar. Er zijn veel voorbeelden waarin docen-

de kernopgave voor de professionele leraar. Daarnaast moeten ze verbinding leggen tussen het vakdomein en bredere maatschappelijke en wetenschappelijke ontwikkelingen. Dat is veel gevraagd voor een docent, maar wel noodzakelijk. Hoe houdt een professional al die ontwikkelingen bij en hoe past hij ze toe in de nabijheid van leerlingen en ondernemers?

In de sector Voedsel en Groen is een uitgebreid netwerk aan kennisinstellingen. Onderzoeks- en onderwijsorganisaties die samen een heel breed expertiseveld bestrijken zijn gericht

De auteurs zijn onderzoekers van de leerstoelgroep Educatie en Competentie Studies van Wagnings UR.